

HİKMET

**ULUSLARARASI HAKEMLİ İLMİ
ARAŞTIRMA DERGİSİ**

**INTERNATIONAL PEER-REVIEWED JOURNAL
OF SCIENTIFIC RESEARCH** **МЕЃУНАРОДНО
НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКО
СПИСАНИЕ**

ADEKSAM

Gostivar - Makedonya

Yayın yılı: XIV, Sayı: 28, Yıl 2016/2

HIKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

ADEKSAM

Sahibi: Tahsin İBRAHİM

BAŞ EDITÖR:

Prof. Dr. Fadıl HOCA

EDITÖR YARDIMCISI:

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK

ULUSAL YAYIN KURULU:

Doç. Dr. Abdülmecit NUREDİN	(Makedonya)
Doç. Dr. Mensur NUREDİN	(Makedonya)
Doç. Dr. Aktan AGO	(Makedonya)
Doç. Dr. Osman EMİN	(Makedonya)
Doç. Dr. Nalan KAZAZ	(Makedonya)
Dr. Fatma HOCİN	(Makedonya)

ULUSLARARASI YAYIN KURULU:

Doç. Dr. Fahriye EMGİLLİ	(Türkiye)
Doç. Dr. Adnan KADRİÇ	(Bosna Hersek)
Dr. Marija DJINDJIC	(Sırbistan)
Dr. Taner GÜÇLÜTÜRK	(Kosova)
Dr. Almira SULYEVİÇ	(Sırbistan - Sancak)

Sekreter/Tasarım : İlker ALİ

Tercüme : Ayhan ŞABAN

İrtibat: iletisim@hikmetdergisi.org / hocafadil@hotmail.com

web: www.hikmet.mk / www.hikmetdergisi.org

HİKMET

Uluslararası Hakemli İlmi Araştırma Dergisi

ULUSAL BİLİM VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Yusuf HAMZAOĞLU	(Makedonya)
Prof. Dr. Ahmet ŞERİF	(Makedonya)
Prof. Dr. Numan ARUÇ	(Makedonya)
Prof. Dr. Oktay AHMED	(Makedonya)
Prof. Dr. Nazım İBRAHİM	(Makedonya)
Prof. Dr. Musa MUSAI	(Makedonya)
Prof. Dr. Violeta DİMOVA	(Makedonya)
Prof. Dr. Mariya LEONTİÇ	(Makedonya)

ULUSLARARASI BİLİM VE HAKEM KURULU

Prof. Dr. Recai COŞKUN	
Sakarya Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN	
İstanbul Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Necati DEMİR	
Gazi Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Mehmetzeki İBRAHİMGİL	
Gazi Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Dr. Melahat PARS	
Ankara Üniversitesi	(Türkiye)
Prof. Dr. Mirjana TEODOSİJEVIC	
Belgrad Üniversitesi	(Sırbistan)
Prof. Dr. Ksenija AYKUT	
Belgrad Üniversitesi	(Sırbistan)

HIKMET

Uluslararası Hakemli İlmî Araştırma Dergisi

Prof. Dr. Gazmend SHPUZA	
Arnavutluk Bilimler Akademisi	(Arnavutluk)
Prof. Dr. Lindita XHANARI	
Tiran Üniversitesi	(Arnavutluk)
Prof. Dr. Kerima FİLAN	
Sarayevo Üniversitesi	(Bosna Hersek)
Doç. Dr. Adnan KADRİÇ	
Zenitsa Üniversitesi	(Bosna Hersek)
Doç. Dr. Tudora ARNAUD	
Şevçenko Kiev Milli Devlet Üniversitesi	(Ukrayna)
Prof. Dr. Vugar SULTANZADE	
Doğu Akdeniz Üniversitesi	(KKTC)
Doç. Dr. Mehseti İSMAYİL	
Azerbeycan Devlet Üniversitesi	(Azerbeycan)
Prof. Dr. Tacida ZUBCEVIÇ HAFİZ	
Priştine Üniversitesi	(Kosova)

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE'DE AKRABALIK ADLARININ ÖZELLİKLERİ Prof. Dr. Ksenija AYKUT, Stefani MILJKOVIĆ	8
ULUSLARARASI HUKUKTA NON-REFOULEMENT İLKESİ VE ORTADOĞU ÖRNEĞİ Doç. Dr. Abdülmecit NUREDİN	22
MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDEKİ İŞ ÖRGÜTLERİNDE ÇALIŞAN İŞLETMECİLERİN KÜLTÜREL YÖNELİMİ Doç. Dr. Kalina SOTIROSKA - IVANOSKA,, Mr. Müedin KAHVECİ,	30
JUNG'IN ARKETİP NİTELENDİRMESİ AÇISINDAN GAZELLERİN PSİKOLOJİK ANALİZİ (NECATİ VE FUZULİ “GAYRİ” REDİFLİ GAZELLERİ) Doç. Dr. Nalan KAZAZ	40
KURTULUŞ SAVAŞININ VE “ATEŞTEN GÖMLEK” ROMANINDAKİ DOĞU-BATININ TÜRK ROMANINA OLAN ETKİSİ Doç. Dr. Eşgane BABAYEVA	54
YÜKSEK ÖĞRETİMDE BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ KULLANIMININ AVANTAJLARI Doç. Dr. Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA M.A. Snezana KIROVA M.A.	64
İKİ DEĞİŞİK AÇIDAN MAKEDONCA VE ALMANCA'DA KULLANILAN TÜRKÇE SÖZCÜKLER Doç. Dr. Darinka MAROLOVA	70
KLASİK TÜRK ŞİİRİNİN DENİZCI ŞAİRİ: ÂGEHÎ Doç. Dr. Murat A. KARAVELİOĞLU	78
OYUNUN ÇOCUK PSİKOLOJİSİ VE GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİLERİ Doç. Dr. Osman EMİN	86
MAKEDONYA CUMHURİYETİ ORTAÖĞRETİM OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM PSİKOLOJİSİ VE YÜKSEK ÖĞRENİME OLAN İLGİSİ Dr. Elvira KALAÇ	98
PRİZREN GELENEKSEL KONUT BİÇİMLENİŞİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İRDELENMESİ Dr. Ejup DULLİNJA	106
DİL ÖĞRETİMİNDE KELİME ÖĞRETİM TEKNİKLERİN ÖNEMİ VE İNGİLİZ DİL ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE AIT İPUÇLAR VE ÖNERİLER M. A. K. K. K.	122

UDK

37.014.24(495):340.13

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 20.09.2016

Revize: 01.10.2016

Onaylandı: 15.10.2016

İKİ DEĞİŞİK AÇIDAN MAKEDONCA VE ALMANCA'DA KULLANILAN TÜRKÇE SÖZCÜKLER

Doç. Dr. Darinka MAROLOVA

Macedonia , Shtip, University of "Goce Delchev"

E-mail: darinka.marolova@ugd.edu.mk

ÖZET

İş bu bilimsel-araştırma çalışmasının amacı, Makedonca ve Almanca'da kullanılan Türkçe sözcüklerin iki değişik açıdan değerlendirmesine vurgu yapmaktır. Bu leksemeler zaman açısından (diyakronik) ve dil kullanımı açısından (diyafazik) olarak gözlenmektedir. Diyakronik açıdan Makedonca'da kullanılan türk sözcüklerinin eskimeye yüz tuttuğu bir eğilimi vardır, diyafazik açıdan da Almanca'da kullanılan türk sözcüklerinin sınırlı kullanım statüsüne sahip olduğu fark edilmektedir.

Anahtar sözcükler: türk sözcükleri, diyakronik, diyafazik, kullanılan sözcük, arka-zizm

UDK

37.014.24(495):340.13

Article type:

1.01 Original scientific article

Received: 20.09.2016

Revise: 01.10.2016

Accepted: 15.10.2016

TWO DIFFERENT ASPECTS IN THE USE OF TURKISH WORDS USED IN MACEDONIAN AND GERMAN LANGUAGE.

Assoc. Prof. Dr. Darinka MAROLOVA

Macedonia, Shtip, University of "Goce Delchev"

E-mail: darinka.marolova@ugd.edu.mk

ABSTRACT

The aim of this scientific-research work is to emphasize the use of Turkish words in Macedonian and German from two different aspects. These lexicals are observed as time (diachronic) and language use (diaphasic). In terms of diaconics, there is a tendency for the Turkish words used in Macedonian to be obsolete, and for the diaphragm it is realized that the Turkish words used in German have a limited use status.

Key words: turkish words, diaconic, diaphasic, used word, arkazizm

ТУРЦИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ОД ДВЕ РАЗЛИЧНИ ПЕРСПЕКТИВИ

1 Даринка Маролова

*darinka.marolova@ugd.edu.mk

Received: xxx, xx. 2016.

Accepted: xxx, xx.2016.

Original Article

UDK xxx

Abstract. Цел на оваа научно-истражувачка работа е да се укаже на различните аспекти на зборовите со турско потекло во македонскиот и во германскиот јазик. Притоа ваквите лексеми се набљудуваат во поглед на времето т.е. дијахрониски и во поглед на јазичната употреба, т.е. дијафазички. Од дијарониска перспектива турцизмите во македонскиот јазик имаат тенденција да се архаизираат, а од дијафазичка перспектива турцизмите во германскиот јазик го добиваат статусот на зборови со ограничена употреба.

Keywords: турцизам, дијахрониски, дијафазички, заемка, архаизам

1. ВОВЕД

Денес во Германија, но и во многу други земји се познати зборовите: *Döner, Börek, simit, poğaç, kaymak, Sucuk, Pastirma, köfte, koko-reç, börek, gözleme, Çorbalar* како термини од гастрономијата, бидејќи турската кујна е позната и посакувана далеку од границите на

Турција, поради нејзиниот извонреден вкус. Исто така, познати се и зборови како *Harem, Raki, Hamam, Sultan* и други. Сите тие се странски зборови, заемки кои од турскиот навлегле во германскиот јазик и се именувани како турцизми. Многу од нив се од персиско или арапско потекло, но бидејќи се дојдени посредно преку турскиот јазик, чија јазична област се наоѓа во

предворјето на Европа, сите вакви зборови ќе ги сметаме за турцизми.

Во македонската лингвистика кружат и други дефиниции за поимот „турцизам“, кои покрај географскиот аспект, земаат предвид и други аспекти, т.е. историскиот и политичкиот. Така Јашар-Насева ги дефинира турцизмите како заемки кои се навлезени преку турскиот во македонскиот јазик по завладејувањето на Османлиите со Балканскиот полуостров, т.е. од XIV век, без оглед на етимолошкото потекло (арапско, персиско, грчко, латинско, француско) итн. (сп. Јашар-Насева, 2001). Тоа е сосема разбирливо, бидејќи, како што е познато, од XIV до почетокот на XX век Македонија беше под османлиско ропство. Овој временски период беше доволно долг за да се вкотви турската култура, турскиот начин на живеење и турската традиција во Македонија. Значи имаше интеракција меѓу овие две култури, што се одрази и врз развитокот на јазикот во овие простори. Како резултат на историките промени денес во секојдневната комуникација користиме многу зборови од турско потекло, кои првобитно потекнуваат од арапскиот или персискиот јазик. Потеклото на таквите зборови воопшто не се забележува во комуникацијата, бидејќи тие се долго

време присутни во македонскиот јазик и звучат природно. Тие го чинат најголемиот број на заемки во македонскиот јазик.

Предмет на ова истражување е токму анализата на турските зборови во македонскиот и во германскиот јазик, но од различни перспективи. Всушност турцизмите во македонскиот јазик ги набљудуваме од дијахрониски аспект, т.е. во поглед на времето, и ги сметаме за архаизми, а, пак, турцизмите во германскиот јазик, ги сметаме за јазични варијации од дијафазички аспект, односно за странски зборови, заемки.

2. ТУРЦИЗМИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ОД ДИЈАХРОНИСКА ГЛЕДНА ТОЧКА

Појавата на турцизмите во македонскиот јазик е поврзана со политичките услови на македонскиот народ. Како што веќе кажавме, многу турски зборови се толку длабоко навлезени во македонскиот јазик, што веќе звучат природно. Па, затоа, кога зборуваме за турцизмите во македонскиот јазик, не ги третираме како странски, позајмени зборови, туку како архаични зборови. Ова важи дотолку повеќе, што за голем број од ваквите зборови не постојат

домашни замени. Таков еден турски збор е на пр. зборот *к'смет* (*kismet*) кој честопати се поистоветува со *судбина*. Но *судбина* не ги покрива сите семантички полиња на зборот *к'смет*, кој исто така содржи и семантички полиња од *среќа*, *предодреденост* и сл. Со други зборови, под тој збор се подразбира моќ, за која се верува дека одлучува за иднината на луѓето. Во прилог следува листа на турцизми во македонскиот јазик со нивните значења.

Преглед на турцизмите во македонскиот јазик

Макед.	Тур.	Значење
абер	haber	вест, порака, новост
адет	âdet	обичај, навика
бавча	bahçe	градина за одгледување на зеленчук, овошје и сл.
баклава	baklava	многу благо турско печиво
берикет	bereket	благодет, плодност
бурек	börek	печиво од листесто тесто, полнето со мелено месо, сирење или зеленчук
душман	düşman	најголем, најлош непријател
занает	sanat	занает
зијан	ziyan	штета, загуба
кабает	kabahat	виновен
кирија	kira	закуп
конак	konak	зграда како палата

кусур	kusur	ситна пара што се враќа како остаток
машала	maşallah	извик при воодушевување, пофалба
мезе	meze	јадење, што се служи заедно со алкохолен пијалок
мерак	merak	желба, посакување нешто да се направи или да се има
мердевен	merdiven	скала, скали
муштерија	Müşteri	купувач
памук	pamuk	памук
пенцере	pencere	прозорец
перде	perde	завеса
ракија	rakı	турски алкохол
сабајле	sabah	рано наутро
сандак	sandık	ковчег
сокак	sokak	тесна улица
туршија	turşu	свеж зеленук, прелиен со раствор од киселина, сол и вода
кар	kâr	добивка, корист
кеиф	keyif	задоволство, радост
филџан	fincan	мала чаша
чардак	çardak	чардак, трем
чаршија	çarşı	центар во градот, каде што се најголемиот дел од продавниците
чирак	çırak	ученик, практикант
шира	şıra	нескиселен сок од грозје

3. ТУРЦИЗМИТЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ОД ДИЈАФАЗИЧКА ГЛЕДНА ТОЧКА

Исто така и турцизмите во германскиот јазик се појавиле во германско-јазичниот простор во одреден временски период во минатото. Но тој временски период се наоѓа некаде во поблиското минато (во времето на големата миграција на турските работници), а процесот на заемање сè уште трае и веројатно ќе се засили тогаш кога Турција ќе ја добие визната либерализација од Европската Унија. Но, овие варијации во јазикот се јавуваат во лексиката врз основа на јазичната употреба. Затоа за турцизмите зборуваме како за странски зборови, т.е. заемки од турскиот јазик. Во прилог следува листа на турцизми во германскиот јазик и нивните значења.

Преглед на турцизмите во германскиот јазик

Герм.	Тур.	Значење
Auran	ayran	турски пенест, мешан напиток од кисел јогурт, вода и сол
Baklava	baklava	многу благо турско печиво
Börek	börek	печиво од листесто тесто, полнето со мелено месо, сирење или зеленчук
Islam	İslam	религија
Kabel	kablo	сајла, жица

Kebap	kebab	јадење од мелено месо
Kismet	kismet	судбина, среќа
Konak	konak	зграда како палата
Makramee	makrama	врзан превез
Nadir	nazar	спротивната точка на зенитот
Pastrami	pastirma	зачинето, саламурно и чадено говедско месо
Raki	rakı	турски алкохол
Sofa	sofa	мебел за седење обвиткан со платно
Tarif	tarife	ценовник
Trafik	trafik	поделба, делба, малопродажба
Schachmatt	şah mat	крај на шаховската игра
Sirup	şurup	многу густ, концен-триран раствор (концентрат)
Sorbet	şerbet	ориентален напиток од шеќер и вода
Zucker	şeker	кристален намирник од сахароза со благ вкус

4. ДИСКУСИЈА

Од листите со турцизи во двата јазика, во македонскиот и во германскиот може да се види дека турцизмите во македонскиот јазик се или премногу силно вкотвени, така што не може да се препознае дека е работи за турцизми (*филџан, ракија,*

занает) или се третираат како архаизми, т.е. нивната употреба се ограничува на разговорен јазик или на литературни дела, пред сè постари. Во меѓувреме се пронајдени нивни замени во македонскиот стандарден јазик, на кои им се дава предност (на пр. *мердевен*, во меѓувреме е заменет со *скала, скали*).

Турцизмите во германскиот јазик, кои ги набљудуваме од дијафазички аспект, ги поврзуваме со турското малцинство во германско-јазичните простори. Ваквите зборови се користат само во одредени ситуации и секогаш во врска со турската култура, на пр. на полето на гастрономијата (*Döner Kebab, Auran, Pastrami, Sorbet*).

Само малку лексеми ја имаат изгубено врската со нивното потекло, т.е. со турската култура и звучат природно, и тоа кога се дојдени преку некој друг јазик (на пр. преку францускиот, италијанскиот, шпанскиот) (на пр. *Kaffee, Zucker, Sofa*)

5. ЗАКЛУЧОК

Турцизмите се интензивно присутни во германскиот и во македонскиот јазик. Но во развитокот на јазиците тие следат различни патеки. Имено, турцизмите во

македонскиот јазик имаат тенденција постепено да застаруваат и да изумираат а на нивно место доаѓаат замени кои се исконски македонски зборови, или, пак, се позајмени од други јазици. Новите заемки од српскиот, бугарскиот, но и од англискиот, францускиот, италијанскиот и др. настапуваат како резултат на постојаните промени на политичката сцена.

Од друга страна, пак, во германскиот јазик се појавуваат сè повеќе турцизми, пред сè како странски зборови, како неологизми. Ова се должи на сè поголемата глобализација и на растечкиот курс на миграција од земјите источно од Европа.

LITERATUR

- DUDEN, das deutsche Wörterbuch, www.duden.de
- Grčeva, R. / Rau, P. (2006) Großes makedonisch-deutsches deutsch makedonisches Wörterbuch. Skopje: Magor
- Jashar- Nasteva O. (2001). *Turskite leksichki elementi vo makedonskiot jazik*. Institut za makedonski jazik “Krste Misirkov” – Skopje.
- Kancheski, J. (2015). *Rechnik na turcizmi, arabizmi i persijanizmi vo mijachkiot govor*. Nacionalna i univerzitetska biblioteka “Sv. Kliment Ohridski” – Skopje
- Leontik, M. (2013). *Osnoven tursko-makedonski rechnik*. Nacionalna i

univerzitetska biblioteka "Sv. Kliment
Ohridski" – Skopje

Marolova, D. Kultur in Prosatexten in
übersetzungswissenschaftlicher Be-
leuchtung mit einer exemplarischen An-
alyse von Texten aus dem Deutschen
und dem Makedonischen (Dissertation)
Fakultät für Sprachen, Kulturen und
Kommunikation, SEEU – Tetovo 2014

Tolkoven rechnik na makedonskiot jazik (2014).
Institut za makedonski jazik "Krste
Misirkov" – Skopje

Škaljić, A. (1989) Turcizmi u srpskohrvatskom
jeziku. Narodna i univerzitetska bibli-
oteka Bosne i Hercegovine – Sarajevo, 6.
izd. Sarajevo: Svjetlost

Corresponding Author

Darinka Marolova

University of "Goce Delchev" -

Shtip,

Macedonia,

E-mail:

darinka.marolova@ugd.edu.mk